

Hoofdstuk 2 Beoordeling van de transitieproblemen voor elk van de vastgestelde gebieden

2.1 Economische, sociale en territoriale gevolgen (Tekstveld max. 12.000 karakters)

2.1.1 Inleiding

In de sociaaleconomische structuur van de provincie Groningen en gemeente Emmen (hierna: JTF-regio Groningen) (Emmen is via het lokale industriecluster nauw verbonden met de gaswinning en industrie in Groningen) spelen de gaswinning en de op fossiele grondstoffen gefundeerde industrie een dominante rol. De combinatie van de stopzetting van de gaswinning in 2022, de voortdurende negatieve maatschappelijke gevolgen van de gaswinning en de klimaattransitie hebben een enorme economische en sociaal-maatschappelijke impact op de regio. Het gaat hier dan ook om een transformatie-opgave die een integrale aanpak vraagt met een totaalpakket aan sociaal-maatschappelijke en economische maatregelen. JTF wordt in de JTF-regio Groningen ingezet voor een klimaat- en energietransitie waarbij het opvangen van de gevolgen moet gebeuren door het realiseren van een nieuw perspectief: het duurzaam economisch en maatschappelijk voordeel halen uit de transitie. In dit hoofdstuk wordt een integraal transitiepad beschreven welke aansluit bij het Nationaal Programma Groningen ('*Een goede toekomst voor elke Groninger*') en de RIS3 van Noord-Nederland (NN = de provincies Groningen, Fryslân, Drenthe). Het pad kenmerkt zich door een integrale aanpak en samenhangende doelstellingen: economisch, groen en sociaal. De menselijke factor krijgt nadrukkelijk aandacht en erkenning bij de transformatie naar een nieuwe groene economie. Het gaat hierbij om zowel het voorzien in het menselijk kapitaal en de skills die nodig zijn om nieuwe kansen te benutten, als de transitie succesvol te doorlopen. Doel daarbij is dat iedereen mee kan in de transitie en de inwoners weer een toekomstperspectief ervaren.

2.1.2 Impact stopzetting gaswinning en klimaattransitie

Door de combinatie van de klimaattransitie met de stopzetting van de gaswinning in Groningen is een transitie van de sociaaleconomische structuur in de JTF-regio Groningen noodzakelijk. Dit is een urgente, veelomvattende en omvangrijke opgave waar de regio samen met Rijk en EU wil investeren met JTF.

De gaswinning en de op fossiele grondstoffen gefundeerde industrie spelen een dominante rol in de sociaaleconomische structuur van dit gebied. Door de stopzetting van de gaswinning staan het BRP en de werkgelegenheid onder druk. Het JRC-rapport '*The socio-economic impacts of the closure of the Groningen gas field*' (JRC 2020) stelt dat ruim 20.000 banen worden geraakt, verdeeld over de verschillende onderdelen in de keten. De provincie Groningen was in 2018 en 2019 bovendien de enige provincie in Nederland die geen economische groei kende, maar juist krimp: -2,4 in 2018 en -1,7 in 2019 (CBS, 2020).

Deze ontwikkelingen vinden plaats in een regio die al worstelt met sociaaleconomische uitdagingen en de negatieve externaliteiten van de gaswinning (aardbevingen) en de sociaal maatschappelijk onvrede daarover. Echter, het acute en disruptieve karakter biedt de regio ook perspectief, namelijk de mogelijkheid voor een snelle en krachtige transitie en tot nieuwe groene (en digitale) economische (en daaraan gekoppelde sociaal-maatschappelijke) sterkte(n) te komen. Een pad gericht op een betere toekomst: een veilige, welvarende en groene toekomst. Het is dit perspectief dat centraal staat in het transitieplan voor Groningen.

De economie in NN is voor een belangrijk deel gebaseerd op de beschikbaarheid van fossiele brandstoffen. De regio kent een hoge CO₂-intensiteit en moet een grote bijdrage leveren aan de nationale klimaatopgave. De transitie naar een klimaatneutrale economie zal een stevige impact op bedrijven en inwoners hebben door de combinatie met de stopzetting van de gaswinning en de sluiting van de Eemshaven gascentrale in uiterlijk 2030. Het gevolg daarvan is o.a. dat de regio op zoek moet naar een nieuw Economisch Perspectief in lijn met de RIS3 van NN. Op

maatschappelijk vlak zien we de negatieve gevolgen voor het (toch al lage) besteedbare inkomen van de inwoners. Baanverlies zet die besteedbare inkomen verder onder druk, waardoor de (energie-)armoede nog verder toeneemt. Verminderde bedrijvigheid kan de leefbaarheid en het welbevinden van inwoners verder onder druk zetten doordat voorzieningen verdwijnen.

2.1.3 Getroffen sectoren

De transitie raakt een groot deel van de economische activiteiten in JTF-regio Groningen en - vanwege de verbondenheid met activiteiten- in heel NN. Een deel van die activiteiten zal de komende periode verdwijnen, vooral de productie, de handel en de distributie van aardgas. Bedrijven, systemen en sectoren moeten transformeren, soms als direct gevolg van de energietransitie en het stopzetten van de gaswinning, en soms als indirect gevolg daarvan. Zij moeten hun activiteiten, bedrijfsprocessen en hun werk aanpassen en vernieuwen. Wanneer dat niet (goed) lukt, kunnen deze activiteiten en de bijbehorende werkgelegenheid verdwijnen.

Sector	Winning, productie en distributie van en handel in aardgas
Activiteit	Aardgas
Wijze waarop getroffen	De productie, handel en distributie van aardgas op korte termijn verdwijnen of moeten fundamenteel transformeren.
Effect werkgelegenheid	Dit leidt direct tot het verlies van banen op het gebied van winning, productie, distributie en handel in aardgas. Het JRC gaat in haar rapport uit van een verlies van respectievelijk 2031 (winning en productie) en 2575 (handel en distributie) banen. Daarnaast heeft de stopzetting van de gaswinning impact op ongeveer 16.000 indirecte banen die nauw gerelateerd zijn aan de gaswinning of daarvan afhankelijk zijn.
Kansen	De beschikbare kennis en infrastructuur kan worden benut voor nieuwe vormen van energie en een vernieuwde energie-infrastructuur van transport en opslag van (andere vormen van) gas.

Sector	Industrie
Activiteit	Procesindustrie
Wijze waarop getroffen	De procesindustrie gebruikt fossiele brandstoffen als (1) energiebron en als (2) grondstof voor de productie van chemicaliën. Zij moet op zoek naar alternatieve energiebronnen, grondstoffen en productiemethoden, omdat anders installaties buiten werking worden gesteld. Dat leidt tot hoge kosten en treft een keten van industriële activiteiten, bijvoorbeeld de productie van zout en chloor in Delfzijl en plastics en vezels in Emmen.
Effect werkgelegenheid	De industrieclusters in Delfzijl en Emmen bieden gezamenlijk werk aan ruim 20.000 medewerkers. Of dat werk behouden blijft, is afhankelijk van de mate waarin deze bedrijven erin slagen over te stappen op andere grondstoffen en vormen van energie en/of in staat zijn andere (circulaire) ketens te vormen. Wanneer dat lukt, zullen kwalificaties van (bestaande en toekomstige) medewerkers veranderen. Om- en bijscholing van werknemers en aanpassing van opleidingen voor jongeren zijn in dat geval noodzakelijk.
Kansen	De transitie en het besluit tot stopzetting van de gaswinning noodzakelijk de bedrijven om versneld nieuwe technologieën, nieuwe ketens en duurzame

producten te ontwikkelen. De uitgangspositie van deze sectoren is sterk op het gebied van:

- de ontwikkeling van hernieuwbare koolstofindustrie op basis van circulaire en biograndstoffen en het hergebruik CO₂;
- nieuwe industrie voor duurzame producten en energiedragers, zoals syngas, groene waterstof en groen gas;
- de koppeling van agrifood en chemie, zoals de ontwikkeling van eiwitketens en vergroening van de chemie.

Naast de direct getroffen sectoren is er ook een fors aantal andere sectoren dat ook gebruik maakt van fossiele brand- en grondstoffen (bijv. industriële dienstverleners, toeleveranciers) en als gevolg van de energietransitie moet investeren om productieprocessen geschikt te maken voor nieuwe brand- en grondstoffen. De aard en omvang van de werkgelegenheid zal hierdoor veranderen. Rapporten ((TNO (2019), PBL (2020) en Technopolis (2016)) laten zien dat in de JTF-regio Groningen werkgelegenheid dreigt weg te vallen door de klimaattransitie, maar dat er aan de andere kant ook nieuwe werkgelegenheid voor terugkomt. Echter, de nieuwe werkgelegenheid vraagt om nieuwe vaardigheden en kennis, waardoor werknemers niet automatisch de overstap van de ene sector naar de andere kunnen maken. Hierdoor dreigt ook in Groningen en Emmen een toename van de mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

In de Cluster Energie Strategie (CES) van de industrietafel NN, wordt de route geschetst naar een nul emissie-industrie in 2050. De CES beschrijft een aantal oplossingen en een plan van aanpak. Daarnaast werkt NN toe naar een regio met een toekomstbestendige, groene en digitale economische structuur, die past bij ons regio-specifieke karakter en onderscheidend vermogen heeft. Daarin neemt de groene en gedigitaliseerde industrie een volwaardige plaats in en zijn de 'oude' elementen vervangen door de ontwikkeling van nieuwe, groene en digitale economische sterkte(n). Dit ontwikkelingsperspectief is de basis van de NN'se RIS3. Kern daarbij is dat het gaat om sterkten die aansluiten bij de bestaande competenties van de regio. Vergroening, digitalisering en economische transformatie gaan met andere woorden hand in hand, waarbij voortgebouwd wordt op onze regionale sterkten en de vier transities zoals in onze RIS3 genoemd: van fossiel naar duurzaam, van lineair naar circulair, van analoog naar digitaal en van zorg naar gezondheid.

2.1.4 Getroffen arbeidsmarkt

Zonder ondersteunende en mitigerende maatregelen leidt het stopzetten van de gaswinning tot het verlies van werkgelegenheid en tot het risico dat werknemers hun baan verliezen, omdat zij niet kunnen voldoen aan de eisen die de veranderingen in het werk met zich meebrengen. Het JRC-rapport gaat uit van ruim 20.000 banen in heel NN als gevolg van de stopzetting van de gaswinning. Deze banen zijn vooral te vinden in de industrie, die in dit gebied van relatief groot belang is. De voorziene maatregelen zijn er op gericht om de effecten daarvan op te vangen. Er gebeurt echter meer dan alleen banenverlies. De energietransitie als geheel levert naar verwachting namelijk *nieuwe* banen op (TNO (2019), PBL (2020) en Technopolis (2016)).

Echter, Volgens prognoses krijgt NN door vergrijzing en wegtrekkende jongeren vanaf 2022 te maken met een steeds sterker krimpende bevolking: tegen 2050 -6,1% in NN en in Groningen -8,6% is de prognose (Primos (2021)). Evenals de totale bevolking zal ook de potentiële beroepsbevolking van NN (inwoners van 15-75 jaar) de komende 30 jaar afnemen. Het Noorden telt in 2050 naar schatting circa 16% minder 15-75-jarigen dan in 2020 (Primos (2021)). Om een voldoende omvang van de beroepsbevolking te houden, moet de arbeidsparticipatie de komende jaren omhoog.

Van het aantal werkenden is 10% (31.000 personen) bovendien 60+ en gaat de komende jaren met pensioen, in het bijzonder in de industrie. Daar gaat het om 13%, in totaal 4.300 werknemers. In deze sector is bovendien al sprake van krapte.

Naast genoemde demografische factoren kunnen ook sectorspecifieke ontwikkelingen leiden tot een grotere krapte op de arbeidsmarkt. Eén daarvan is de energietransitie. Deze transitie vereist enorm veel technisch geschoolde vakmensen. Op dit moment is al sprake van een groot tekort aan dergelijke technici. Met de energietransitie zal de vraag naar technische beroepen alleen maar toenemen. Het is zeer belangrijk dat ingezet wordt op al het potentieel op de arbeidsmarkt en onderwijs.

Voor NN geldt dat de voorgenomen investeringen in zon- en windenergie en in de waterstofinfrastructuur leiden tot extra werkgelegenheid, met name in de bouw en installatietechniek (SER (2018)). Naast een toename van het aantal (met name technische) banen, zal ook de aard van het werk veranderen. Naar verwachting is er behoefte aan de verbreding van vaardigheden. Tenslotte leiden snelle veranderingen ertoe dat werknemers in staat moeten zijn voortdurend te veranderen en hun kennis en ervaring te vernieuwen ('een leven lang leren en ontwikkelen').

2.2 Ontwikkelingsbehoeften en -doelstellingen 2030 (Tekstveld max. 6.000 karakters)

Inleiding

JTF wordt ingezet om de regionale economie en arbeidsmarkt te transformeren voor een nieuw economisch en groen perspectief. Dit vindt plaats langs drie met elkaar samenhangende sporen:

Spoor 1: Een nieuw Economisch Perspectief

Doelstelling: Het transformeren van de regionale economie om het verlies van directe en indirecte activiteiten als gevolg van de stopzetting van de gaswinning en de energietransitie op te vangen en om ook in de toekomst te zorgen voor voldoende verdienvermogen, werkgelegenheid en leefbaarheid.

Spoor 1 zet in op:

a) Vernieuwing economie

Hierbij wordt met JTF ingezet op een transformatie van de regionale economie waarbij in aansluiting op de twee groene transitie van de RIS3 en gebaseerd op de regiospecifieke structuur en eigenschappen en met behulp van de digitalisering nieuwe waardeketens, verdienmodellen en ecosystemen worden ontwikkeld.

b) Versterken van de kennisinfrastructuur:

Versterking van de kennisinfrastructuur door de bestaande samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven te versterken voor nieuwe innovatietrajecten. Hierbij is speciale aandacht voor de samenwerking met het MKB en het MKB onderling, waarbij (nieuw) ondernemerschap, bijv. via startups, een belangrijke doelstelling vormt.

In dit spoor worden de volgende activiteiten uit de JTF-verordening ondersteund: A, B, C en H.

Spoor 2: Groen Perspectief

Doelstelling: het versnellen van de transitie met investeringen in nieuwe technologie, systemen en infrastructuur met als doel de decarbonisatie van bestaande industriële ketens en het bevorderen van circulariteit en het gebruik van duurzame energie en grondstoffen. Het spoor valt uiteen in twee investeringscategorieën:

a. Randvoorwaarden

Met JTF stimuleren van de transformatie naar groene productieprocessen in de industrie met behulp van digitalisering. Door het vervangen van fossiele grond- en brandstoffen door groene waterstof, circulariteit, CCU en

CCS wordt de uitstoot van broeikasgassen verminderd. Hiervoor zijn investeringen nodig in regionale en lokale 'infrastructurele backbones' en utilitaire functies voor duurzame energie, regelbaar vermogen en hulp- en grondstoffen in industriële clusters.

b. Het benutten van kansen die voortkomen uit de vergroening

Met JTF wordt op basis van in de regio aanwezige kennis en innovatiekracht ingezet op het versnellen van de transitie naar nieuwe vormen van energie en duurzame grondstoffen, naar nieuwe (circulaire) waardeketens en de verwaardiging van nieuwe functies daarbinnen.

In dit spoor worden de volgende activiteiten uit de JTF-verordening ondersteund: D, E en J.

De soorten acties onder spoor 2 voldoen aan het 'Do No Significant Harm' principe. In de meeste gevallen is er, dankzij de aard van de acties (bv. voor acties op het gebied van innovatie, digitalisering, arbeidsmarkt) geen sprake van een milieu-impact. Voor vergunningsplichtige geldt dat de milieu-impact wordt beoordeeld door de daarvoor aangewezen instanties. Alleen wanneer een project uitvoeringsgereed is, en ook alle (milieu)vergunningen zijn verkregen, komt het in aanmerking voor financiële steun vanuit het JTF programma. Bovendien geldt dat acties alleen kunnen worden ondersteund, wanneer de netto milieu-opbrengst (in termen van CO₂-reductie en reductie van de uitstoot van andere schadelijke stoffen) per saldo positief uitpakt voor de regio. Het is aan subsidieaanvrager dit aan te tonen.

Spoor 3: Menselijk kapitaal en maatschappelijk perspectief

Doelstelling: de transitie in de regionale economie faciliteren door een weerbare en wendbare beroepsbevolking te ontwikkelen, die beschikt over de juiste vaardigheden, kennis en motivatie om werkzaam te kunnen zijn in (nieuwe) duurzame banen. Tevens wordt ingezet op het ontwikkelen van maatschappelijk draagvlak voor nieuwe energiebronnen en de steeds verdergaande digitalisering, die in veel arbeidsprocessen van de toekomst een bepalende rol speelt.

Dit spoor valt uiteen in twee categorieën:

a) randvoorwaarden:

Met oog op de toekomst is het van groot belang voor de JTF-regio Groningen dat er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar is, in het bijzonder in de technische beroepen, waarin nu al een tekort bestaat. De regio wordt gekenmerkt door een vergrijzende en krimpende bevolking, een relatief grote groep werknemers die de komende jaren wegens pensionering de arbeidsmarkt verlaat en een relatief grote groep jongeren die zonder goede startkwalificaties de arbeidsmarkt betreedt. Daar komt bij dat door het wegvallen van de gaswinning en fossiele productieprocessen in bedrijven veel van de huidige werknemers en werkzoekenden moeten worden bijgeschoold om op de arbeidsmarkt actief te kunnen blijven. Voor de JTF-regio Groningen is het daarom van eminent belang dat de aankomende en huidige beroepsbevolking beschikt over de juiste (digitale en technische) vaardigheden kiest om de transformatie van de economie en de energietransitie mogelijk te maken.

JTF wordt ingezet op directe ondersteuning in de vorm van om- en bijscholing, het aanpassen van opleidingen aan de nieuwe vereisten en het (verder) ontwikkelen van (digitale en technische) vaardigheden en ondernemerschap, in het bijzonder bij kwetsbare groepen. Tevens wordt er ingezet op partijen die nodig zijn om investeringen in menselijk kapitaal effectief te laten zijn, zoals kennisinstellingen en scholingsinstituten.

b) Een succesvolle maatschappelijke transformatie:

Door de gaswinning en de afhandeling van de geleden schade is het van belang om in de JTF-regio Groningen draagvlak onder de bevolking te ontwikkelen voor de energietransitie om toegang tot deze nieuwe vormen van energie mogelijk te maken. JTF wordt ingezet om woningen aan te sluiten op duurzame energiebronnen, waarbij het voorkomen van energiearmoede een belangrijk element vormt, en op het begeleiden van kwetsbare werknemers en werkzoekenden naar een goede (start)positie op de arbeidsmarkt.

In dit spoor worden de volgende activiteiten uit de JTF-verordening ondersteund: K, L en O.

2.3 Synergie (Tekstveld [max. 6.000 karakters])

Wij werken toe naar aan regio met een toekomstbestendige, groene en digitale economische structuur, die past bij het regio-specifieke karakter en onderscheidend vermogen heeft. Daarin neemt de groene en gedigitaliseerde industrie een volwaardige plaats in en zijn de 'oude' elementen vervangen door de ontwikkeling van nieuwe, groene en digitale economische sterkte(n), gefundeerd op bestaande regionale competenties.

Het JTF wordt hierbij ingezet als het leidende investeringsprogramma voor het realiseren van de transitie-opgaven, waarbij we de inzet vanuit het Nationaal Programma Groningen (NPG), EFRO/RIS3, ESF+ en provinciale programma's verbinden om tot een zo groot mogelijke synergie en daarmee impact van onze acties en investeringen te komen.

Nationaal Programma Groningen

Het NPG investeert in de toekomst van het aardbevingsgebied in de provincie Groningen door de leefomgeving, de economie, het onderwijs, de arbeidsmarkt, de natuur en het klimaat te versterken. Dit moet zorgen voor meer brede welvaart in de provincie Groningen, minder werkloosheid en een hoger besteedbaar inkomen. Hierbij wordt binnen het NPG het initiatief 'Werken aan Ontwikkeling' uitgevoerd waarin het leven lang leren voor de gehele (potentiële) beroepsbevolking gedurende alle levensfasen wordt gestimuleerd met extra aandacht voor kinderen. Daarnaast wordt geïnvesteerd in gezondheid, het terugdringen van de CO₂-uitstoot en meer groen.

Inhoudelijk sluiten het TJTP en het NPG op elkaar aan, in het bijzonder het sociale en economische spoor. In de uitvoering worden JTF en NPG met elkaar verbonden voor een grotere impact. Waar het NPG investeert in de ontwikkeling van vernieuwende initiatieven en proeftuinen biedt het JTF de mogelijkheid tot verdere implementatie, grootschaliger uitrol en investeringen.

Research and Innovation Strategy for Smart Specialization NN (RIS 3)/EFRO

De RIS3 geeft nadrukkelijk richting aan de doelstellingen van onze regionale transitie. In de RIS3 staat de strategie beschreven op basis waarvan NN een toekomstbestendige economie en arbeidsmarkt realiseert vanuit het perspectief van *Brede Welvaart*. Het EFRO-programma is een belangrijk instrument om de RIS3 doelen te realiseren. Bij EFRO ligt de nadruk op innovatie, in het creëren van een 'rijke voedingsbodem' en het 'planten en laten ontkiemen van meerdere nieuwe zaadjes' binnen de transities van de RIS3. Het JTF wordt ingezet om deze kansen verder uit te bouwen resulterend in werkgelegenheid en nieuwe ketens passend bij de regionale structuur.

Regionale plannen voor het stimuleren van een wendbare en weerbare beroepsbevolking

Bij de uitvoering van het TJTP sluiten we aan bij regionale initiatieven die er zijn gericht op het wendbaar en weerbaar maken van de bestaande en toekomstige beroepsbevolking. Het JTF is nodig om deze initiatieven ook grootschalige uitvoering te geven in de regio.

Zo is in het startdocument van de Scholingsalliantie Noord opgenomen dat overheden, branches en opleidingsfondsen gezamenlijk een leven lang leren en ontwikkelen willen stimuleren door de versterking van de leercultuur bij bedrijven en werkenden/werkzoekenden en door het toegankelijk maken van het scholingsaanbod.

Klimaatakkoord

In het Klimaatakkoord is de ambitie uitgesproken dat de Nederlandse industrie in 2050 circulair is en geen broeikasgas meer uitstoot. In het kader van het Klimaatakkoord heeft de industrie in NN een plan opgesteld om te komen tot 0 CO₂-emissie in 2057. De prognose voor 2030 is een CO₂-reductie van 52-62%. Qua bandbreedte sluit de agenda daarmee goed aan op aanvullende ambities die voortkomen uit het Fit for 55 pakket. Daarnaast zijn er verschillende plannen opgesteld om de doelen van het klimaatakkoord te realiseren:

- ***Chemport Industrieagenda's Eemsdelta en Emmen.***

De regio heeft samen met de bedrijven ontwikkelpaden geschetst voor duurzame en toekomstbestendige industrie. Daarbij zijn vijf strategieën geschetst: elektrificatie, (systeem)innovatie, circulaire en hernieuwbare grondstoffen, digitalisering en ketenintegratie. Onder meer de Chemport suikeragenda met een routekaart voor kansrijke crossovers tussen de suikersector en chemie en de propositie circulaire kunststoffen gericht op de ontwikkeling van nieuwe waardeketens in de kunststofindustrie zijn daaruit voortgevloeid. Het TJTP biedt een belangrijke impuls om kansen uit deze agenda om te zetten in investeringen die bijdragen aan substantiële reductie van CO₂ op Europees niveau.

- ***Hydrogen Valley - Northern Netherlands Hydrogen Investment Plan.***

Bedrijven en kennisinstellingen in NN hebben gezamenlijk een plan opgesteld voor de ontwikkeling van waterstofwaardeketens in de regio. Het plan bevat een investeringsportefeuille van ongeveer €9 miljard en versterkt de mogelijkheden van de industrie op diversificatie naar waardeketens op basis van hernieuwbare energiedragers en grondstoffen. De maatregelen in spoor 2 zijn erop gericht om in onze regio de doelen van circulariteit en CO₂-reductie uit de Europese Waterstofstrategie en het Nationaal Waterstof Programma te versnellen.

Overige nationale programma's

Wat betreft innovatie wordt op nationaal niveau afstemming gezocht met onder meer om het MKB-Instrumentarium Topsectoren (MIT), Kennis- en Innovatie Agenda's (KIA's), Opschalingsmechanisme Groene Waterstof, Groeifonds en Rijksregelingen voor innovatiebevordering. Nationale regelingen zijn vooral gericht op grotere en al innovatieve bedrijven en minder gericht op maatwerk.

2.4 Soort voorgenomen concrete acties (Tekstveld max. 12.000 karakters)

Om het doel van een nieuw perspectief te bereiken, worden per spoor in samenhang (vanuit integraal perspectief) verschillende activiteiten gestimuleerd, gefaciliteerd en gefinancierd. Deze zijn niet uitputtend. In het programma wordt die eis van integraliteit verder uitgewerkt. Dat betekent bijvoorbeeld dat bij een aanvraag voor een productieve investering de verplichting kan gelden om te beschrijven hoe werknemers en werkzoekenden worden geschoold in de toepassing daarvan. De activiteiten (of projecten of programma's) komen zoveel mogelijk tot stand in nauwe samenwerking met actieve deelname van partijen (bedrijven, vertegenwoordigers van bedrijven en werknemers, onderwijsinstellingen, overheden en samenwerkingsverbanden daartussen).

Spoor1: Een nieuw Economisch Perspectief

Voorbeelden van acties die worden ondersteund zijn:

Vernieuwing van de economie:

- activiteiten die zijn gericht op het tot stand brengen van (duurzame) startups;
- activiteiten gericht op digitalisering en robotisering in de maakindustrie;
- activiteiten die zijn gericht op de opbouw van nieuwe industriële ecosystemen;

- het opzetten van “First-of-a kind” of Flagship projecten van nieuwe technologie in clusters en individuele bedrijven in de proces- en maakindustrie;
- het realiseren van “Demonstrators at Scale” voor eerste commerciële toepassing van innovatieve technologie in de proces- en maakindustrie.

Versterken van de kennisinfrastructuur:

- de (door-)ontwikkeling van campussen en andere vormen van innovatie-ecosystemen waar bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk kennis delen en overdragen en tot innovaties komen (bijvoorbeeld op het gebied van life science, robotisering, groene chemie en circulaire grondstoffen). Ook activiteiten die bijdragen aan het organiserend vermogen van (gezamenlijke) MKB-bedrijven horen hierbij;
- het omzetten van de ontwikkelde kennis van bedrijven en kennisinstellingen in scholingsprogramma’s en curricula;
- het uitvoeren van systeemstudies, gericht op het in kaart brengen van kansrijke modaliteiten in de energie-infrastructuur;
- het uitvoeren van haalbaarheids- en engineerstudies voor de ombouw van de bestaande industrie en/of de realisatie van nieuwe waardenketens.

Doelgroepen :

Doelgroep van deze lijn zijn partners betrokken bij de transitieopgave. Denk aan het regionale (MKB-)bedrijfsleven - inclusief innovatieve start- en scale-ups - zelfstandig, met elkaar of in samenwerking met kennis- en onderwijsinstellingen op WO-, HBO- en MBO-niveau. Het programma biedt nadrukkelijk ook ruimte voor samenwerkingsprojecten waarin (MKB-)bedrijven met andere partijen samen nieuwe duurzame industriële waardenketens naar praktijktesten en toepassing brengen.

Spoor 2 Groen Perspectief:

Voorbeelden van acties die worden ondersteund zijn:

Voorwaarden:

- Activiteiten gericht op de productie van hernieuwbare energie;
- Activiteiten die gericht zijn op het ondersteunen van (MKB-)bedrijven bij het (versneld) terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen als energiebron;
- Het ondersteunen van bedrijven door onder meer innovaties bij de (versnelde) omschakeling naar groene grondstoffen, duurzame waterstof, circulariteit, CCU en CCS en daarmee bij de aanpassing van hun productieprocessen.

Het benutten van kansen die voortkomen uit de vergroening:

- De ontwikkeling en het gebruik van de regionale en lokale “infrastructurele backbones” en het realiseren van utilitaire functies voor duurzame energie, regelbaar vermogen, en hulp- en grondstoffen in industriële clusters;
- Het ondersteunen van bedrijven bij de ontwikkeling van nieuwe duurzame waardenketens rond hernieuwbare koolstof en duurzame energie.

Doelgroepen :

Deze lijn richt zich op partners betrokken bij de transitieopgave. Denk aan (MKB-)bedrijven en de keten bestaande uit toeleveranciers, producenten, logistiek, afnemers. Het programma biedt nadrukkelijk ook ruimte voor samenwerkingsprojecten waarin (MKB-)bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen samen optrekken, om de transitie oplossingen tot daadwerkelijke toepassing te brengen.

Spoor 3 Menselijk kapitaal en maatschappelijk perspectief:

Voorbeelden van acties die worden ondersteund zijn:

Voorwaarden:

- a) Het stimuleren van alle deelnemers van de (potentiële) beroepsbevolking tot scholing en een leven lang ontwikkelen. Daarbij gaat het over bestaande werknemers die hun baan als gevolg van de klimaattransitie dreigen te verliezen of zien veranderen, maar ook om werkzoekenden, die zich de vaardigheden eigen moeten maken die straks noodzakelijk zijn, bij voorkeur in sectoren en beroepen met een toenemende vraag. Het creëren van passende werkgelegenheid is hier een onderdeel van;
- b) Investeringsprogramma's om de startpositie van jongeren op de arbeidsmarkt te versterken met nadruk op technische kennis en vaardigheden om de uitstroom van opleidingen beter te laten aansluiten op de vraag van het regionale bedrijfsleven.

Een succesvolle maatschappelijke transformatie:

- c) De toegang tot nieuwe vormen van energie voor alle inwoners mogelijk maken. Het voorkomen en bestrijden van energiearmoede maakt hier expliciet deel van uit;
- d) Maatregelen te stimuleren die lasten en lusten van nieuwe energieoplossingen met elkaar in evenwicht brengen;

Doelgroepen:

De belangrijkste doelgroep bestaat wederom uit alle partners betrokken bij de transitieopgave, met aandacht voor integraliteit tussen de drie programmalijnen. De arbeidsmarktaanpak heeft een ecosysteembenadering nodig. Meerjarige publiek-private aanpak met onderwijs, bedrijfsleven, overheid (sociale diensten, werkplaatsen) in de arbeidsmarktregio, werkgevers- en werknemersorganisaties, O&O-fondsen, etc. Zij-instromers, nieuwkomers op de arbeidsmarkt en bestaande werknemers vormen een belangrijke doelgroep. Ketenregie vanuit een organisatie die goed thuis is in de inhoudelijke uitdagingen, maar ook gewend is om de verbinder te zijn tussen bedrijven (ook onderling), overheid en onderwijsinstellingen, is dan noodzakelijk.

2.4.1 Productieve investeringen in andere ondernemingen dan KMO's [deze paragraaf onder voorbehoud uitkomsten gesprek met EC DG Competition dd 9 maart 2022]

De economische structuur van de regio kenmerkt zich door een sterke verwevenheid van MKB en grote bedrijven, onder andere in industriële clusters en in regionale waardeketens en innovatie-ecosystemen. Er is een sterke ketenafhankelijkheid. Om de transitie op gang te brengen zijn bovendien grote investeringen nodig en wordt daarmee ook een beroep op grote bedrijven gedaan, die dergelijke investeringen kunnen doen. Om de doelen van het TJTP met betrekking tot diversificatie van de economie, baancreatie en klimaatneutraliteit te kunnen realiseren in NN is steun aan een aantal specifieke investeringsprojecten van grotere bedrijven noodzakelijk. Dergelijke ondersteuning is een randvoorwaarde voor een succesvolle transformatie van het MKB en het realiseren van nieuwe duurzame waardeketens. Hiermee zorgen we voor de juiste randvoorwaarden voor een effectieve inzet van JTF voor het MKB door ondersteuning van een selectief aantal strategische projecten van consortia van MKB en grootbedrijf, die van belang zijn voor de transformatie van het gehele ecosysteem. Het gaat daarbij om projecten die bijdragen aan de transitie naar een klimaatneutrale economie van de Unie tegen 2050 en die leiden tot baanbehoud en -creatie in Groningen. Er is geen sprake van relocatie.

Uit de kloofanalyse blijkt dat inzet op grote bedrijven noodzakelijk is voor het doelbereik van JTF in de JTF-regio Groningen. De regio heeft aan de hand van vijf criteria (JTF-subsidiabel; bijdrage aan doelen TJTP wat betreft diversificatie, klimaatneutraal en baancreatie; haalbaarheid; timing en additionaliteit) een limitatieve selectie van zeven projecten met investeringen in (consortia met) niet-MKB-bedrijven opgesteld. De JTF-steun leidt volgens verwachting tot minimaal 1.000 nieuwe directe en 1.000 nieuwe indirecte banen en tot een behoud van ongeveer 7.000 directe en 2.000 indirecte banen. De steun leidt ook tot een flinke terugdringing van de CO₂-uitstoot met minimaal meer dan 1.000 kton per jaar.

Nadere toelichting op de kloofanalyse en indicatieve lijst van te ondersteunen acties en ondernemingen is opgenomen in bijlage [n.t.b.].

2.4.2. Samenhang met andere relevante programma's van de Unie

Om het transitieplan te realiseren, put NN uit verschillende Europese fondsen en middelen. Onze ambitie is om de programmering van Europese, nationale en regionale fondsen en programma's, zoveel mogelijk in samenhang te benutten voor de geformuleerde opgave: niemand blijft achter. Fondsen en projectinitiatieven worden zoveel mogelijk in onderlinge samenhang geprogrammeerd, zodat we synergie creëren, overlap tegengaan en verbindingen leggen in de ondersteuning. Voor Europese fondsen gaat het in ieder geval om EFRO (het benutten van kansen in de nieuwe economie), ETS/INTERREG (benutten van kansen in en met grensoverschrijdende samenwerking), ESF+ (human capital vraagstukken, met name aan de onderkant van de arbeidsmarkt), GLB (benutten van kansen in de circulaire economie) Horizon Europe (aanboren en benutten van kansen in het innovatie-ecosysteem) en CEF (waterstofinfrastructuur), Innovation Fund (groene waterstof en verduurzaming industrie), het RRF (inzet op groene waterstof, human capital) en IPCEI als enabler voor investeringen in waterstof. Het ESF+ wordt in de regio onder meer ingezet voor actieve inclusie van werkzoekenden. JTF wordt in aansluiting hierop ingezet op om- en bijscholing werknemers en werkzoekenden, het begeleiden van werkzoekenden naar een baan, alsmede activiteiten gericht op jongeren en hun technische vaardigheden (activiteiten K en L).

2.4.3. Samenhang met geplande steun uit andere pijlers van het mechanisme

De provincie Groningen wil gebruik maken van de 3^e pijler van het Just Transition Mechanism (JTM) om te investeren in een warmtenet. Het Groningse gas speelt nu nog een centrale rol in onze energievoorziening en moet worden vervangen door een duurzaam, haal- en betaalbaar alternatief. Dit draagt bij aan het doel om CO₂ neutraal te worden en zal de rol van het Gronings gas vervangen als warmtebron. Regionale bronnen zoals geothermie, groengas en restwarmte uit de industrie zullen een substantiële rol gaan spelen in ons energiesysteem. Ook moeten hiertoe woningen worden aangepast en moet er nieuwe infrastructuur worden aangelegd. Energiearmoede komt in Groningen vaker voor dan in de rest van het land. Huishoudens met weinig investeringsruimte zijn zelf niet in staat om verduurzamingsmaatregelen uit te voeren en door een stijgende gasprijs worden zij harder geraakt dan andere huishoudens die dat wel kunnen. Regionale overheden werken samen met de netbeheerder, inwoners en andere organisaties om dit te realiseren.

De uitrol van een warmtenet in de gemeente Groningen (WarmteStad) maakt onderdeel uit van een wijkgerichte aanpak, waarmee Groningen haar klimaatambities wil realiseren. Deze uitrol vindt gefaseerd plaats. In totaal betreft het de realisatie van een warmtenetwerk van 23.000 WEq, gevoed met warmte uit duurzame warmtebronnen. Met het project wordt een CO₂-reductie van 667 kton behaald. Voor een volledige beschrijving van de business case wordt verwezen naar de bijgevoegde 2-pager, bijlage [n.t.b.]

Just Transition Mechanism (3e pijler/JTM)

De business cases voor WarmteStad zijn niet uit reguliere instrumenten te financieren. Daarom wordt een beroep gedaan op de bancaire financiering uit het JTM in combinatie met de giften die binnen de 3e pijler voor Nederland beschikbaar zijn. Dit komt neer op een publieke lening van € 85 miljoen in combinatie met € 13,5 miljoen aan giften.

Just Transition Scheme (2e pijler/JTS)

Implementing partners zoals InvestNL of de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) kunnen steun in de vorm van equity verlenen. Hiervoor wordt een beroep gedaan op garanties van InvestEU die onder gunstigere voorwaarden kunnen worden verstrekt binnen het label JTS/2e pijler.